

جایگاه عقل در فقه اسلامی

ترتیباً ابوطالبی

www.ketab.ir

سرشناسه	:	ابوطالبی، فریبا، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	:	جایگاه عقل در فقه اسلامی / اثر فریبا ابوطالبی.
مشخصات نشر	:	اصفهان: انتشارات مهرآذین، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:	۲۱۲ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۸۸۴-۰۷-۲
وضعیت فهرست نویسی:	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۳۸ - ۲۵۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	:	عقل و ایمان (اصول فقه)
موضوع	:	عقل و ایمان (اسلام)
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۴ ج ۲ الف ۱۶۱/۵ BP
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۳۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۹۶۸۰۱۲

انتشارات
مهرآذین

عنوان : جایگاه عقل در فقه اسلامی
صاحب اثر : فریبا ابوطالبی
ناشر : مهرآذین
صفحه آرای و طرح جلد : سمانه چراغی
ویرایش و ناظر فنی : سعید چراغی
محل نشر : اصفهان
نوبت چاپ : اول
چاپ : مهرآذین
شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه
قیمت : ۲۵۰۰۰۰ ریال

ISBN : 978 - 600 - 7884 - 07 - 2

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۸۴-۰۷-۲

اصفهان، انتشارات مهرآذین، ۱۴۱۷ ۳۲۳۳ - ۰۳۱
Email : mehrazinprint @ yahoo.com

فهرست

مقدمه ۱۳

باب اول : مبادی عقلی

- تعریف عقل ۱۶
- عقل در لغت ۱۶
- عقل در قرآن ۱۷
- عقل در سنت ۱۷
- تاریخچه پیدایش دلیل عقلی در استنباط احکام شرعی ۱۹
- آیا مدرکات عقل در استنباط احکام شرعی قابل استفاده است؟ ۲۳
- جایگاه عقل در استنباط احکام شرعی ۲۵
- عقل نظری و عقل عملی ۲۷
- الف) عقل نظری ۲۷
- ب) عقل عملی ۲۸
- مسأله ی ملازمه ۲۹
- نقدی بر سخنان جناب دکتر فیض و مرحوم مظفر ۳۳
- نقدی دیگر بر جناب دکتر فیض ۳۴
- کدام قسم از عقل به ملازمه بین حکم عقل و شرع، حکم می کند؟ ۳۶
- حجیت دلیل عقلی ۳۷

باب دوم : دلیل عقلی و تقسیمات آن

- دلیل عقلی ۴۲
- فصل اول: مستقلات عقلی ۴۶

۴۷ آیا حسن و قبح عقلی داریم؟
۴۸ جایگاه حسن و قبح عقلی در دیدگاههای مختلف
۴۹ معنای حسن و قبح
۵۳ ادله عدلیه
۵۴ ادله اشاعره
۶۲ نقدی بر دلایل عقلی مرحوم مظفر
۶۳ قواعد عقلی در اصول فقه
۶۵ فصل دوم: غیر مستقلات عقلی
۶۶ غیر مستقلات عقلی
۶۶ مسأله ی اول
۶۶ اجزاء
۶۶ معنی اصطلاحی اجزاء
۶۹ مطلب دوم درمسأله اجزاء
۸۰ مسأله ی دوم
۸۰ مقدمه واجب
۸۰ تقسیم بندی مقدمه
۸۱ الف) مقدمه ی داخلی
۸۱ ب) مقدمه ی خارجی
۸۳ آیا بحث از مقدمه ی واجب بحث اصولی و عقلی است؟
۸۶ معنای تبعیت در واجب گیری
۸۷ خصایصی که واجب گیری را از واجب نفسی متمایز می کند
۹۳ نظریه دوم
۹۴ نظریه سوم: عدم وجوب مقدمه به طور مطلق
۹۶ مقدمه ی مستحب

۹۶ مقدمه ی حرام
۹۷ سد ذرایع و فتح ذرایع
۹۷ ادله مثبتین سد و فتح ذرایع
۱۰۰ مسأله ی سوم
۱۰۰ مسأله ی ضد
۱۰۸ شبهه کعبی
۱۱۱ مسأله ی ترتب
۱۱۴ مسأله ی چهارم
۱۱۴ دلالت نهی بر فساد
۱۲۰ نهی از عبادت
۱۲۴ نهی از معامله
۱۲۶ مسأله ی پنجم
۱۲۶ اجتماع امر و نهی
۱۳۵ جایگاه اجتماع امر و نهی در مذاهب اسلامی
۱۳۶ ادله مخالفین اجتماع امر و نهی
۱۳۶ ادله موافقین اجتماع امر و نهی
۱۴۰ نتیجه بحث اجتماع
۱۴۱ رهایی از حرام
۱۴۴ مسأله ی ششم
۱۴۴ استحسان
۱۴۵ جایگاه استحسان در بین مذاهب اسلامی
۱۴۸ ادله مخالفین حجیت استحسان
۱۴۹ آیا نزاع در استحسان لفظی است؟
۱۵۱ اقوی الدلیلین نزد علمای عامه
۱۵۲ اقوی الدلیلین نزد علمای امامیه

۱۵۸	مسأله ی هفتم
۱۵۸	مصالح مرسله
۱۵۹	معنای اصطلاحی مرسله
۱۵۹	تعریف مصالح مرسله
۱۶۱	جایگاه مصالح مرسله از نظر مذاهب اسلامی
۱۶۲	آیا مصالح مرسله برای استنباط احکام حجیت دارد؟
۱۶۵	مبالغه طونزی در مصالح مرسله
۱۶۵	رد استدلال
۱۶۷	مسأله ی هشتم
۱۶۷	قیاس
۱۶۹	جایگاه قیاس در بین مذاهب اسلامی
۱۶۹	آیا قیاس برای استنباط احکام حجیت دارد؟
۱۷۰	دلیل مخالفین حجیت قیاس
۱۷۱	ادله موافقین حجیت قیاس
۱۷۳	در رد استدلال پاسخ گفته‌اند
۱۸۵	ارکان تمثیل (قیاس)
۱۸۶	شرایط ارکان تمثیل (قیاس)
۱۸۷	اقسام تمثیل (قیاس)
۱۹۵	نتیجه
۱۹۶	چکیده
۲۰۰	فهرست آیات
۲۰۳	فهرست احادیث
۲۰۶	فهرست منابع

مقدمه

بسم - خداوند جان و خرد
کریں بجز اندیشه برنگذرد

سنگامی که انسان از مادر متولد می شود هیچگونه آگاهی و معلومات قبلی ندارد به جز داده های فطری، همانطور که خداوند در قرآن مجید می فرماید :

«و الله اخرجکم من بطون امهاتکم لاتعلمون شیئا و جعل لکم السمع و البصائر و الافئده لعلکم تشکرون»^۱

انسان با ابزار شناخت و آگاهی (حواس ظاهر و باطن، و قدرت تعقل) که خداوند در او قرار داده، کسب معلومات می کند و در مرحله اول با استفاده از - ابزار پنجگانه حواس - از دیدنیها، شنیدنیها، چشیدنیها، لمس کردنیها، ادراک می نماید در مرحله دوم، انسان صورت و شکل اشیاء را توسط نیروی خیال و قوه تخیل ادراک می کند مثل رنگی و کوچکی اشیاء نسبت به هم. در مرحله سوم، توسط نیروی واهمه انسان معانی اشیاء که مادی نیست و مقدار ندارد مثل محبت والدین، دشمنی با دشمنان را ادراک می کند که تا اینجا یعنی ادراک حسی، خیالی و وهمی، انسان با حیوان مشترک است.

۱- محل ۱۷۸/خدا شما را از شکم مادرانتان بیرون آورد در حالی که هیچ نمی دانستید و به شما چشم، گوش و عطا کرد شاید شاکر خداوند باشید.

اما مرحله چهارم، معلومات عقلیه است که وجه امتیاز انسان و حیوان است و انسان با نیروی عقل درباره مدرکات حسی، خیالی و وهمی می‌اندیشد و صحیح را از فاسد تشخیص می‌دهد.^۲

بحث ما نیز در مورد همین قوه عاقله است. می‌خواهیم بدانیم آیا این قوه عاقله می‌تواند منبع و یا دلیلی برای استنباط احکام شرعی باشد یا خیر؟ اگر یک منبع مستقلی است آیا حکم شرعی، جود دارد که تنها دلیل برای استنباط آن عقل باشد؟

از طرفی اگر علمای شیعه استدلالهای عقلی را پذیرفته‌اند چرا استدلالهای عقلی تحت عنوان استحسان و مصلح مرسله را رد می‌کنند در حالی که بعضی از مصادیقی که در این مباحث نام می‌برند نکسان است مثل این که اگر کفار، مسلمین را سپر خود قرار دهند که، برای دفع مفسده‌ی بیش (تداخل کفار بر مسلمین)، مفسده‌ی کمتر (به شهادت رساندن اسرای مسلمین)، ترجیح داده می‌شود.

همچنین در بحث قیاس (تمثیل منطقی)، آیا قیاس به عنوان یک روش و یا دلیلی برای استنباط احکام، مورد قبول علمای شیعه می‌باشد یا خیر؟ چرا بعضی آنرا بطور کلی رد کرده و عده‌ای آنرا در بعضی موارد قبول کرده‌اند؟ این کتاب با عنوان «جایگاه عقل در فقه اسلامی» به شدت پژوهشی در خور برای اهل اندیشه و پژوهش تقدیم نماید.